

Družbene razmere brez ideoloških mitov

Ko so se kriminologi — med te prište-
vamo predvsem psihiatre in socialne delav-
ce — različnih evropskih dežel z različnimi
družbenimi ureditvami zbrali na kongresu v
Varni, so z lahkoto ugotovili, da so v vredno-
tenju pojavov in vzrokov kriminalitete ter
ukrepov proti njej istega mnenja. Dejstvo,
da vprašanja kriminalitete že od nekdaj ta-
rejo človeštvo in da so pojavi kriminalitete
globoko povezani s človeško eksistenco, je
ugotovitev, ki naj bi sredi sedanje ideološke
hipertrofije vnašala nekoliko več tržnosti
v presojanje družbenih problemov. Zanimivo
je vedeti, da gleda družba, ki naj bi bila glede
na politično-socialno ureditev različna, precej
podobno na te probleme. Skratka, družba
gleda na pojave kriminalitete s strahom in se
z njimi nerada peča. Sredstva za preprečevanje
prestopništva so nezadostna; ravno tako
število strokovnega osebja in ustanov, ki se
ukvarjajo s prestopniki. Slej ko prej se
družba zateka v boju proti prestopništvu h
represiji, h kaznovanju, ki pa je, sodeč po
izkušnjah, neučinkovito in predvsem nepri-
merno glede na zapleteno psiho-socialno oz-
daje tega pojava. Otrok, ki prihaja iz nepri-
merne okolja, ostane tudi v šoli, ki bi mu
teoretično morala pomagati spremeniti nje-
govo eksistenco delno po krivdi sošolcev, naj-
večkrat po krivdi učiteljev samih, stigmatizir-
an, to pomeni označen in tak ostane navadno
do konca svojega življenja.

Kljub globokim spoznavanjem in ugotovit-
vam glede narave kriminalnih pojav, gleda
človeštvo v praksi na te pojave statično in
površno. To v času, ko z naraščanjem civil-
lizacije, narašča tudi število prestopniških
dejanj. Še vedno se v praksi vrednotijo kazni-
va dejanja v tradicionalni črnobeli shemi.
Izpriječenci in zločinci so pač taki ljudje in s
tem naj bi bil problem rešen. Kot da bi ljudje
res živeli v razmerah, ki bi jim v celoti omo-
gočala odgovoren odnos do sveta. Da je torej
praksa na tem področju, tako na Vzhodu
kot tudi na Zahodu, zelo podobna, torej
zaostala in nesodobna, ne preseneča. Kar
preseneča je to, da v našem družbenem
življenju še vedno prevladuje visokoteleča
in ohola ideološka frazeologija in da smo
pogostokrat bolj daleč od znanstvenega gle-
danja na družbene probleme kot takrat, ko
je Marx hotel vpeljati takšno gledanje. In
to nemalokrat prav v deželah, ki se imajo za
uresničevalke Marxovega gledanja na svet.
Predavanje, kot ga je imel v Slovenskem kl-
ubu Ljubo Bavcon iz Ljubljane, bi morala
najti posebno pri nas v zamejstvu večji
odmev, kajti samo z vsestranskim soočanjem
s problemi našega časa bomo lahko upali,
da bodo prodrli treznejši in predvsem zre-
lejši pogledi tudi v naše okolje, ki je, kolikor
v njem prevladujejo tradicionalna ideološka
gledanja, precej zaostalo. Vladimir Vremec

UNIČEVANJE KRASA GRE NAPREJ

Ko sem pred dnevi govoril z nekimi trinajst-
letnimi šolarji o tem, kako je treba varovati
pred onesnaženjem pokrajino, zrak in vodo,
je nanesel pogovor tudi na Kras in tedaj mi
je neka deklica dejala, da ne gre nič rada na
izlet v Veliki Repen, ker ne mara grdih novih
hiš na klancu pred Repnom. Začudil sem se —
isti vtis sem imel vedno, kadar sem se zadnji
čas napotil na sprehod profi Velikemu Repnu.
Kup novih hiš, ki so jih zgradili največ prise-
ljenci, je temeljito pokvaril prvi vtis, ki ga dobi
obiskovalec te dozdej tako lepe in prijazne
kraške vasi. Večina teh novih hiš je zgrajena
— ali pa jih še gradijo oziroma se pripravljajo
na gradnjo — ob cesti Opčine - Veliki Repen.
Najosnovnejše pravilo moderne urbanistike pa
je, da se hiše ne smejo graditi vzdolž glavnih
cest, ampak ob cestnih odcepkih, ki se pravo-
kotno cepijo od glavne ceste, in to v taki
razdalji od glavne ceste, da celotni izgled in
vtis pokrajine ni pokvarjen. Na Repentabru
se očitno pri gradnjah nihče ne ozira na to.
Prva stvar, ki jo napravijo tisti priseljenci, ki
kupujejo parcele ob glavno cesti, je ta, da
odstranijo značilne in lepe iz kamenja zložene
kraške ograje in jih nadomestijo potem, ko je
hiša dograjena, s takimi po svojem okusu,
cementnimi ali železnimi, ki pa so seveda skre-
gani z estetiko, z dobrim okusom in kraško
pokrajino.

ČLOVEKU SE KRČI SRCE

V zvezi z izdelavo urbanističnih načrtov za
Trst in okolico je bilo pred časom v vsem
tržaškem časopisju, tako slovenskem kot ita-
lijanskem, veliko vrišča o tem, kako je treba
varovati kraško pokrajino, ki naj ostane v bi-
stvu taka, kot je, in naj predstavlja pljuča
tržaškega mesta. Danes je vse to mimo. Očit-
no lahko spet vsakdo kvari in uničuje kraško
pokrajino tam, kjer je najlepša, kolikor le hoče.
Kje je zdaj urbanistični načrt? Kje so urba-
nistični predpisi? Kje je zaščita kraške pokraj-
ine?

Človeku, ki ljubi Kras in se danes napoti na
sprehod po njem, se krči srce. Vsepovsod ob
cestah leže kupi smeti, ki jih odlagajo tam
avtomobilisti iz Trsta, kot da bi v Trstu ne bilo
smetišč. V Trstu samem je toliko mestnih reda-
rjev, da stopajo takorekoč drug drugemu pa
prste, in njihov edini popravek je očitno v tem,
da lazijo ves ljubi božji dan od avta do avta
in škilijo, z blokom formularjev za globe v
roki, če bi odkrili kakšno pomanjkljivost, re-
cimo glede časa parkiranja. (Pri tej natančnosti
od blizu pa navadno spregledajo, da kje parki-
rajoči avtomobili direktno zaprejo pločnike —
nismo še videli globnega listka na takih avto-
mobilih!) Toda nobenemu odgovornemu ne pri-
da na misel, da bi poslal kdaj pa kdaj kakšne-
ga stražnika na Kras, da bi skušal presenetiti
katerega od tistih brezvestnih avtomobilistov,
ki odvažajo tja svojo hišno nesnago. Že mno-

gokrat smo opozorili na ta problem tudi v
našem listu, prav tako pa je pisal o tem drugi
tržaški tisk. Toda tisti, ki bi morali in mogli kaj
storiti v tem pogledu, se delajo gluhe, predvsem
tržaški občinski odbor, pod katerega spada
večina kraške pokrajine, ki bi jo bilo treba
zaščititi. Pa tudi uprava repentaborske občine
je morda le preveč brezbrizna do tega proble-
ma, kljub kakšni opozorilni tabli, da je »pre-
povedano odlagati smeti«.

KUPI SMETI

Taki kupi smeti so marsikje naravnost izna-
kazali naš Kras — da niti ne govorimo o že
davno znanem problemu javnega mestnega
smetišča v bližini Trebč. Naravnost čuditi se
je potrpežljivost Trebencev, da to sramoto
že toliko časa tako mirno prenašajo. Drugje
bi bili že davno priredili demonstracije proti
temu.

Tudi preložitve begunskega taborišča iz
Trsta v Padriče je bila odraz takega prezira
do Krasa, kajti po mišljenju določenih ljudi
je pomenilo begunsko taborišče motnjo ali
nadlog za Trst. Zato so odrinili to nadlego na
Kras. Nič nimamo proti poštenim beguncem,
ki so res iz razlogov vesti in političnega miš-
ljenja zapustili svoje domovine v vzhodni Ev-
ropi, toda nobena skrivnost ni, da izkoriščajo
priložnost in se izdajajo za politične begunce
kriminalci vsake vrste, največ roparji, tatovi,
nasilneži in podobni, ki se skušajo s tem izog-
niti roki pravice v domači državi. Ti morda
celo prevladujejo med »begunci« in so prava
šiba božja za okolico. Kako se more počutiti
človek varen v bližini takega »begunskega«
taborišča, zlasti v temi, in kako trebenski
starši naj ne bodo v skrbeh za otroke, če jih
mora jo pustiti same od doma?

NEKAZNOVANO LAHKO UNIČUJEJO KRAŠKO FLORO

Bliža se pomlad in kmalu se bodo poja-
vile ob nedeljah skupine izletnikov, ki bodo
dobesedno poruvale na Krasu vse, kar po-
žene cvet. Tudi glede tega nismo še nikoli
slišali, kaj šele videli, da bi se bil kdajkoli
pojaval kak policist, ki bi bil kaznoval z globo
tako uničevanje kraške flore, med katero je
mnoho zaščiteneh cvetic. Res so svoj čas viseli
tu pa tam (a redkokje) lepaki, ki so pozivali
na varovanje zaščiteneh kraških cvetic. Toda
teh lepakov že davno ni nikjer več videti in
papir sam je tudi brez moči proti tistim, ki se
ne zmenijo za te zaščitne predpise.

Bil je čas, ko se je morala Evropa varovati
pred roparskimi vitezi ali se boriti proti Turkom
ali se tresti pred kugo. Danes se mora tresti in
varovati pred tistimi, ki nam hote ali iz zlo-
činske malomarnosti uničujejo zeleno pokrajino
in naravne lepote, kolikor jih je še ostalo,
ter nam zastrupljajo vodo in zrak. Uničevanje

(Nadalj. na 2. strani)

RADIO TRST A

♦ NEDELJA, 15. marca, ob: 8.00 Koledar; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša; 9.45 Bach: Giaccona iz Partite št. 2 v d molu za kitaro; 10.15 Poslušali boste; 10.45 V prazničnem tonu; 11.15 Oddaja za najmlajše: Miško Kranjec »Povest o dobrih ljudeh«. Četrty del; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 12.30 Staro in novo v zabavni glasbi predstavlja Naša gospa; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj...; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.30 Ohoka Makoto: »Adashino«, radijska drama; 16.20 Danilo Svara: Trio »Posavje 1941«. Igra trio Lorenz; 16.45 Revija orkestrrov; 17.30 Pri naših pevskih zborih; 18.00 Miniaturni koncert; 18.45 Bednarik »Pratika«; 19.00 Jazz; 19.15 Sedem dni v svetu; 19.30 Melodije iz filmov in revij; 20.00 Šport; 20.30 Iz slovenske folklorne: Ljudske pesmi, pripravlja Grudnova; 21.00 Semenj plošč; 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Sodobna glasba; 22.25 Zabavna glasba.

♦ PONEDELJEK, 16. marca, ob: 7.00 Koledar; 7.30 Jutranja glasba; 11.40 Radio za srednje šole; 12.10 Kalanova: »Pomenek s poslušavkami«; 12.20 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Čar glasbenih umetnin; 17.35 Jež: Italijanščina po radiu; 17.55 Vaše čtivo; 18.15 Umetnost; 18.30 Radio za srednje šole; 18.50 Zbor C.A.I. iz Padove; 19.10 »Odvetnik za vsakogar«; 19.20 Znane melodije; 20.00 Sportna tribuna; 20.35 Sestanek s Fansi; 21.05 Cvetje iz domačih gajev; 21.45 Slovenski solisti; 22.05 Zabavna glasba.

♦ TOREK, 17. marca, ob: 7.00 Koledar; 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 11.50 Trobentač Gillespie; 12.15 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Plošče za vas, pripravlja Lovrečič - Novice iz sveta lahke glasbe; 18.15 Umetnost; 18.30 Komorni koncert. Kvartet Amadeus; 19.10 Postni govori: L. Škerl »Življenje Cerke in blagri«; 19.30 Komorni zbor »J. Gallus« iz Trsta, vodi Vrabc; 20.00 Šport; 20.35 Saint-Saëns »Samson in Dalila«, opera; 22.35 Zabavna glasba.

♦ SREDA, 18. marca, ob: 7.00 Koledar; 7.30 Jutranja glasba; 11.40 Radio za prvo stopnjo osnovnih šol; 12.00 Harfistka Glamann; 12.10 Liki iz naše preteklosti: »Maks Cotič«, pripravlja Reharjeva; 12.20 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Sodobne popevke; 17.35 Jež: Italijanščina po radiu; 17.55 Ne vse, toda o vsem; 18.15 Umetnost; 18.30 Radio za prvo stopnjo osnovnih šol; 18.50 Pianistka Neva Merlak Corrado; 19.10 Higiena in zdravje; 19.20 Ljudske pravljice in povedke; 19.45 Jazz; 20.00 Šport; 20.35 Simf. koncert. V odmoru (21.30) Za vašo knjižno polico.

♦ ČETRTEK, 19. marca, ob: 8.30 Promenadni koncert; 9.00 Sv. maša; 9.45 Pescetti: Sonata v c molu za klavir; 10.15 Glasba za praznično jutro; 11.15 Ernest Adamič »Postaja 'Severni pokrov'«; Mladinska radijska igra; 12.00 Theuerschuh »Družinski obzornik«; 12.20 Glasba po željah; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.55 »Praznik Sv. Jožefa - znanilec pomladi«, pripr. Peterlin; 16.30 Koncert orkestra Glasbene Matice; 17.25 Za mlade poslušavce: Ansambli na Radiu Trst; 17.35 Jevnikar »Slovenščina za Slovence«; 17.55 Kako in zakaj; 18.30 Umetniki in občinstvo; 19.00 Modern Jazz Quartet; 19.10 »Pisani balončki«; 19.40 Motivi, ki vam ugajajo; 20.00 Šport; 20.30 G. Rovetta »Pavà ecscelencia«, drama v 3. dej.; 21.50 Italijanske skladbe iz 16. in 17. stol.; 22.05 Zabavna glasba.

♦ PETEK, 20. marca, ob: 7.00 Koledar; 7.30 Jutranja glasba; 11.40 Radio za drugo stopnjo osnovnih šol; 12.10 Pravni položaj žene v Italiji: Manlio Bellomo (3) »Cerkev in zakonodaina politika nosvetnih oblasti od XII. do XVI. stoletja«; 12.20 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Glasbeni moistri; 17.35 Jež: Italijanščina po radiu; 17.55 Ne vse, toda o vsem; 18.15 Umetnost; 18.30 Radio za drugo stopnjo osnovnih šol; 18.50 Sodobni ital. skladatelji; 19.10 Postni govori (11) J. Markuža: »Veliko je vaše plačilo v nebesih«; 19.25 Priljubljene melodije; 20.00 Šport; 20.35 Gospodarstvo in delo; 20.50 Koncert operne glasbe; 21.50 15 minut jazz; 20.05 Zabavna glasba.

♦ SOBOTA, 21. marca, ob: 7.00 Koledar; 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Sopek slovenskih pesmi; 11.50 Karakteristični ansambli; 12.10 Iz starih časov; 12.20 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po

Gospodarsko sodelovanje med Jugoslavijo in Z. Nemčijo

Pretekle dni je bil zahodnanemški minister za gospodarstvo Karl Schiller na uradnem obisku v Jugoslaviji in ob tej priložnosti je bil sprejet tudi pri predsedniku Titu. Kot piše veliki nemški dnevnik »Die Welt«, je Tito ob tej priložnosti »opozoril gospodarskega ministra Schillerja na pomen jugoslovanske gospodarske reforme za politično stabilnost na Balkanu. Po Titovem mnenju bi morala biti tudi Nemška zvezna republika kot glavni gospodarski partner Jugoslavije zainteresirana, da bi ta proces ugodno potekal«.

Predsednik Tito je baje — po tem poročilu — izjavil, da naj bi Nemška zvezna republika sodelovala pri utrjevanju gospodarske reforme, ki je orientirana k tržnemu gospodarstvu, ter ponovno izrazil pričakovanje, da bo kmalu urejeno vprašanje jugoslovanske zahteve po vojni odškodnini.

Čeprav niso bila rešena vsa vprašanja sodelovanja, je Schillerjev obisk nedvomno prispeval k še nadaljnjemu izboljšanju dobrih gospodarskih odnosov med Zvezno Nemčijo in Jugoslavijo — je dalje rečeno v poročilu lista »Die Welt«. Po ustanovitvi mešane jugoslovansko-nemške gospodarske komisije, katere naloga bo, iskati možnosti za industrijsko in znanstveno sodelovanje med obema državama in se medsebojno informirati o tržnih možnostih, so ustvarjeni dobri pogoji za vračanje kreditov, ki jih je Zvezna Nemčija že prej dala Jugoslaviji. Prvi obroki odplačevanja teh jugoslovanskih dolgov Nemčiji naj bi znašali v prihodnjih treh letih po 80 milijonov dolarjev letno.

Razpravljali pa so tudi o možnostih novih nemških kreditov za Jugoslavijo. Kot je javil dnevnik »Frankfurter Allgemeine Zeitung«, bo dobila Jugoslavija od Nemčije nov kredit v znesku 100 milijonov mark, kar ji bo prišlo posebno prav pri njenih sedanjih bilančnih in proračunskih težavah. Schiller je obljubil tudi odstranitev omejite za uvoz nad 200 vrst jugoslovanskega blaga in zvišanje uvoznih količin pri tistih, ki bodo še ostale, o čemer pa se mora Bonn prej še sporazumeti z Evropsko gospodarsko skupnostjo. Minister Schiller je tudi izjavil, da upa, da bo mešana jugoslovansko-nemška gospodarska komisija pospeševala tudi investicijsko dejavnost nemških podjetij v Jugoslaviji, posebno s tem, da bo obveščala nemško stran o zakonskih pogojih in jamstvih za take investicije.

Se letos bo prišel na uradni obisk v Beogradu tudi nemški zunanji minister Schell.

V 70-minutnem pogovoru s Schillerjem je izrazil predsednik Tito — kot poroča omenjeni nemški dnevnik — simpatije za vzhodno-evropsko politiko kanclerja Brandta.

— o —

TURIZEM KLJUB BOJEM

V Izrael je prispelo v prvih dveh mesecih letošnjega leta za 30,8% več tujih turistov kot v januarju in februarju lanskega leta, namreč skoro 43.000.

Število turistov iz Nemčije se je dvignilo od 450 v januarju 1969 na okrog tisoč v letošnjem januarju. Seveda gre v prvi vrsti za krščanske in judovske turiste, ki pridejo obiskat svete kraje.

Latinski govor kanclerja Brandta

Najstarejša in najslavnejša angleška univerza Oxford je podelila nemškemu kanclerju Willyju Brandtu, ki je bil pretekli teden na obisku v Veliki Britaniji, častni doktorat za zasluge, ki si jih priboril »kot bojevnik za mir in osvoboditev od strahu«.

Willy Brandt, ki je v resnici star bojevnik proti nacizmu in vsakršnemu totalitarizmu ter politični nestrpnosti in je že kot študent pobegnil pred nacizmom na Norverško ter ostal tam kot begunec vse do konca druge svetovne vojne, se je zahvalil z latinskim govorom. Zanimivo je, da so nekateri veliki nemški dnevniki prinesli med svojimi političnimi poročili o uspehih Brandtovega obiska tudi njegov govor v latinščini, pod naslovom: »Accipio summo gaudio« (Sprejemem z največjim veseljem). Človeku vsekakor dobro de, da je še kje kak državnik, ki zna latinsko.

Bati se je bilo, da bodo priredili angleški visokošolci, ki so bili seveda tudi povabljeni na to izredno slovesnost, kakšno demonstra-

cijo, ker menda še niso odpustili Nemcem bombardiranja Londona in drugih ljubeznivosti iz Hitlerjevega časa. Tako so npr. demonstrirali svoj čas proti nemškemu predsedniku Heussu s tem, da so držali vsi roke v hlačnih žepih, ko je šel mimo. Tokrat pa demonstracije ni bilo, ampak se je bodoča britanska elita rajši v cilindrih kepala pred univerzo, ker je ravno zapadel nov, moker sneg.

Kar pa zadeva Brandtova pogajanja z Vzhodno Nemčijo, pa začena slabo kazati, ker postavljajo Vzhodni Nemci razne nesprejemljive pogoje, iz katerih se da sklepati, da jim ni bogve kaj do pogajanj ali da žele Brandta ponižati in mu povzročiti politične težave doma. Vendar se Brandt še vedno kaže optimist.

— o —

Uničevanje Krasa gre naprej

(Nadaljevanje s I. strani)

kraške pokrajine in prezir do vsega, kar je v zvezi s Krasom s strani ljudi, ki so jim važni samo mestna civilizacija in tehnika ter pridobitništvo, pomenita zato zločin, ki ga je treba začeti zasledovati s kazenskim zakonikom in preganjati s policijo. Za vsako iznakaženje kraške pokrajine bi moral nekdo odgovarjati in tiste krivce je treba najprej javno, nato pa tudi kazensko poklicati na odgovornost. Predvsem pa je treba, da se oblasti same držé urbanističnih predpisov, katere so izdale, in ne, da dajejo slab vzgled v tem, kako se jih lahko zanemarija.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. ♦ Odgovorni urednik: Drago Legiša ♦ Tiska tiskarna »Graphis« - Trst

Roger Garaudy in sovjetska stvarnost

Kot smo že poročali, je francoska komunistična partija na svojem zadnjem kongresu izključila iz vodstvenih mest svojega dotodanjega ideologa Garaudyja in to predvsem zaradi njegovih treh osnovnih tez: 1. zaveznitva naj se sklepajo brez dogmatizma; 2. izdelati je treba francoski socialistični model na podlagi »historičnega bloka«; 3. izvesti je treba notranjo demokratizacijo francoske komunistične partije.

Temu prvemu disciplinskemu ukrepu so nato sledili še drugi in Garaudy je danes le še predsednik neke relativno pomembne nepolitične ustanove

Jasno je za temi ukrepi KPF čutiti pritisk Sovjetske zveze, pritisk, ki se po dogodkih na Češkoslovaškem kaže tudi pri drugih zahodnih partijah, tako avstrijski in italijanski (afera »II Manifesto«).

Pričakovati je zato bilo, da bo Garaudy prej ali slej vzletel v pretres današnje sovjetske politične stvarnosti in z njo v zvezi celotno mednarodno komunistično gibanje. O nekaterih izmed teh problemov se je sicer na dolgo razpisal že v svoji zadnji knjigi »Le grand tourant du socialisme«. Naj zaradi omejenega prostora tu navedemo le nekaj izrazitejših mest, kjer na primer avtor govori o oblasti in delavskem razredu:

»Toda preveč je komunističnih partij, ki so se tam, kjer so prišle na oblast, postavile namesto delavskega razreda in so s pretvezo, da govorijo v imenu delavskega razreda, tega obsodile na molk in pasivnost.«

Nekje drugje avtor govori o vlogi partijskega voditelja: »Vloga partijskega voditelja ni več v tem, da daje navodila in nadzoruje njihovo izvajanje, temveč predvsem v tem, da opogumlja, spodbuja, ureja dejavnost kompleksnih, medsebojno povezanih sistemov, te sisteme združuje v sintezo in omogoča avtonomno ravnanje teh sistemov.«

Zlasti pa je zadel živo v problematiko današnjega časa, ko je zapisal, da »socializem, ki ga hočemo zgraditi v Franciji, ni takšen kot socializem, ki ga je Brežnjev vsilil Češkoslovaški.«

Na to temo se je Garaudy vrnil tudi na tiskovni konferenci, ki jo je imel prejšnji

petek na Dunaju. Osnovna napaka kremeljskih teoretikov — pravi — je ta, da hočejo odpraviti napake sedanje socialistične družbe s sredstvi, ki jih je nakazal Marx za svoj čas. Danes pa človek, delavec ni več tak, kot ga je on opisal, predvsem ker ima vpogled na celotni produkcijski proces in ker se mu že vnaprej nudi možnost, da se tehničnemu napredku prilagodi, ne da bi se zaradi tega moral odpovedati lastni osebnosti.

Posledica te nove situacije je lahko samo ena: v današnji družbi so potrebni različni harmonično povezani nivoji upravljanja, se pravi družbeni pluralizem, svoboda mišljenja in svoboda izražanja. V industriji pa ne sme biti več koncentracije na vrhu, ampak totalna decentralizacija, se pravi samoupravljanje objektov.

Zaradi vseh teh novih pogledov je sovjetski model socializma preživel svoj čas in je danes nesprejemljiv. Vrh vsega se žal v zadnjem času v Sovjetski zvezi vrača na površje stalinizem. Enaindvajset tez o Leninu, ki so jih prejšnji mesec izdelali v Moskvi — pravi Garaudy — so teoretičen izraz obnovitvenega procesa, ki skuša uničiti dosežke 21. kongresa sovjetske komunistične partije.

i. t.

— o —

Pisma uredništvu

POJASNILO SLOV. PROSVETNE ZVEZE

V zadnji številki vašega tednika z dne 15. marca 1970 ste objavili uvodnik, ki je posvečen razmišljanju o strahotah nemških koncentracijskih taborišč, obenem priporočate posebno mladini, da si razstavo ogleda.

Kot prireditelji razstave se vam zahvaljujemo za pozornost in poudarek, ki ste ga dali navedeni pobudi.

Dovolite še manjšo pripombo. Naša Zveza je s posebno skrbjo pripravila razstavo v okviru proslav 25. obletnice. Prav pri tej razstavi smo namerno iskali obliko, ki bi bila sprejemljiva za vse naše rojake. Daleč smo od tega, da bi si lastili kakšne posebne zasluge za organizacijo razstave, ki je tudi v vašem listu naletela na odobravanje, vendar menimo, da bi lahko

z eno vrstico navedli organizatorja. Kot prireditelja omenjate »tržaška združenja povratnikov iz nacističnih taborišč smrti«, kar je vsekakor premalo obvezujoče prav v smislu lepe vsebine vašega uvodnika. SPZ se pojavlja kot organizator zato, ker izvaja sklepe svojih društev, ki so na zadnjem občnem zboru v Gorici dala še prav poseben poudarek prav 25-letnici.

Ne želimo, da bi naše pripombe izzvale polemično. Posređovali smo vam jih v imenu prosvetnih delavcev, ki berejo vaš časopis.

Sprejmite naš pozdrav!

Tajnik Edvin Švab

SPZ se zahvaljujem za pojasnilo in se kot avtor članka opravičujem, da nisem omenil Zveze kot organizatorja, kar pa ni bilo namerno.

DRAGO LEGIŠA

— o —

Gospod urednik,

običajno prelistam in preberem naslove vseh naših časopisov, ki jih potem zmečem na kup, da ga ob priliki znova načnem, ko mi to čas dopušča. Tako mi je te dni ponovno prišla v roke 778. številka Vašega lista z dne 29. januarja.

Moje zanimanje je takoj pritegnil uvodni članek z naslovom »Ustanovimo si narodnoobrambno organizacijo«. Iskreno pozdravljam o snutek za tako organizacijo in se čudim, da je šel tako neopazno mimo nas, saj nisem zasledil nobenega odziva po ostalem časopisju. In vendar sem prepričan, da bi bila taka organizacija najbolj sodobna, vsenarodna, pod nobenim okriljem kakršne koli politične stranke. Ta naj bi predvsem družila, ne pa razdvajala, in bi bila kot taka najbolj poklicana, da rešuje narodne probleme goriških in tržaških Slovencev. Moj nasvet je, naj bi začela posamezna društva in ustanove podrobneje razpravljati o osnutku, ki ga je v omenjenem članku sprožil Vaš časopis. Edino v taki organizaciji bi bila naša moč.

Ljudstvu gre prednost pred politiko! To naj bi postalo geslo vsakega primorskega vojaka.

S spoštovanjem

Vinko Levstik

PREDAVANJE V DRUŠTVU SLOV. IZOBRAŽENCEV

V soboto, 14. marca bo predaval v Društvu slov. izobražencev v ulici Donizetti prof. Ljotze Ambrožič iz Würzburga o temi: »Puberteta katolicizma«. Začetek ob 20. uri.

Zahodnoslovenska krajevna imena

MILKO MATIČETOV

5

PIVKA, VIPAVA - ŠEMPETER, TRG

Kako ta načela prenesti v prakso, kajpada ne bo zmerom lahko. Masikdaj bo trpela dosltdnost, potrebni bodo kompromisi, kot zmerom v življenju. Navedem naj samo imena treh večjih krajev na Primorskem? Kako npr. pisati in kako reči Bovcu? Rutar in Erjavce sta pisala in v Reziji še zdaj slišiš Bólec (Bolčán, bólški), v gornji Soški dol. pa že hudo skrčeno: Bóc (Bučán, búški). Kaj pa Pivka? To je znamenit vodni tok, ki ponikne v Postojsko jamo. Po njem je dobil ime — na Pivki — svet med Nanosom, Javorniki in Vremščico. Kot bi to ne bilo dovolj, so si nedavno izmislili še tretjo »pivko«, tokrat omejeno na en sam kraj, nekdanji »Šempeter na Pivki« oziroma »Šempeter na Krasu«. In Vipava? Zahodni Slovenci pravimo Jepava ali Ipava pokrajini in reki; naselelje ob izviru reke nam je Trg (Tržáni, trški).

Prepričan sem, da bo omenjeno načelo o priznavanju domačih oblik po svoje pozitivno vplivalo na samozavest ljudstva, ki je dolgo ži-

velo potlačeno. Zaradi razrahljane povezave s knjižnimi tokovi iz osrednje Slovenije, zaradi jezikovne negotovosti rodu, ki ni obiskoval slovenskih šol, se npr. moji kraški rojaki večkrat sramežljivo odrekajo lepih domačih posebnosti in namesto njih rabijo lažne in brezbarvne »knjižne« oblike. Temu in onemu se zdi najbrž bolj imenitno reči »Spodnji« in »Zgornji« Kras, čeprav po naše od nekaj le Górenji in Dólenji Kras! Za tega zadnjega imamo celo še eno obliko, Dúlejšna poknjiženo Dólenjščina, ob kateri se človek nehote spomni uboge »Koprščine«, ki jo slavisti preganjajo (češ da kot pokrajinsko ime ni čisto v duhu našega jezika). Na Górenjem Krasu je vrsta vasi, ki so vsaj v druge sklonu ohranile starinski etnikon na -ane. Če pravimo, da smo iz Utovljan, Dútovljan, Krépljan, Vógljan ipd., nas to spominja na danes že redke ostanke takega oblikovanja: Gorje pri Bledu, Borovlje in drugi kraji na Koriškem. Zato sem bil srčno vesel, ko sem iz pisma prof. Savnika v »Delu« razbral, da bojo

te oblike prišle v Kraj. leksikon Slovenije. To mi zbuja upanje, da bomo v njem srečali še kaj več takih »nepravilnosti«: ob Prvačni Prváškovec; ob Krajni vasi Krájnčane in ž. Krájnškie; pri Stánjelu naglas in izgovarjavo Stánjel (-eu); sklanjatev Avber Avbera, nasprotno pa Tabor Tabor; ob Štíjaku - pridevnih štíjáčki; pod Sežano skromne Sežánce in ne napih-njenih »Sežánčanov«, ki jih nedomačini povišujejo po zgledu Ljubljančanov; pod morebitnim geslom Svetlo, zaradi katerega so že preličali črnilo Štrekelj, Škrabec, Pintar, Ramovš (glej ČJKZ 4, 1924, 121), bi vendar enkrat kazalo navesti pristne ljudske oblike Setú, v Sétem, Sečáni, pa naj si potem ob njih belijo glavno jezikoslovci.

☆

Spoznanje, da so v krajevnih imenih skrita stoletja in včasih celo tisočletja, nas mora odvrtiti od površnosti in od lahkomišelnega obravnavanja teh vprašanj. Vsako ime, tudi nerazumljivo, je spoštovanja vreden dokument, katerega čuvarki so predvsem ljudje iz tistega kraja, potem tudi iz bližnje in daljne okolice, končno pa ves narod!

(Konec)

I Tržaškega

Prešernov praznik v Nabrežini

V nedeljo popoldne se je tudi slovensko prosvetno društvo v Nabrežini poklonilo spominu našega največjega pesnika. Program sicer ni bil obsežen, pa je v celoti ustrezal naslovu: Prešernova misel in delo.

Gospod Stanko Kosmina je v krajšem in jedrnatem govoru podal nekaj misli o Prešernu kot pesnik in kot Slovencu. Pri tem slednjem je še posebno podčrtal, kako je pesnikov zgled lahko za nas tudi danes vzpodbuden in opominjajoč.

Občinstvu, ki je povsem napolnilo dvorano, so nato posredovali nekaj Prešernovih pesmi najprej učenci osnovne šole Boris Devetak, Tatjana Rojc in Edi Vižintin in dijakinja nižje srednje šole »Igo Gruden« Danica Pertot. Dijakinje iste šole, doma iz Slivnega in drugih bližnjih vasi, Nada Marušič, Jožica Sardoč, Milojka Sosič in Loredana Frandolič so zborovsko podale znano zgodbo z naše obale z naslovom »Lepa Vida«. Višješolski Majda Terčon in Vera Caharija sta na-

stopili z dovršeno interpretacijo »Turjaške Rozamunde«. Govorjeni spored je zaključil Luciano Terčon s Prešernovo meditativno pesmijo »Hčere svet«.

Pri proslavi sta nastopila tudi otroški zbor »Kraški slavček« in moški pevski zbor, ki je ponovno pokazal, da se stalno izboljšuje in izpopolnjuje, za kar gre predvsem pohvaliti prizadevnega pevovodjo prof. Radoviča.

Praznik je v celoti uspel, saj je bil na dostojni kvalitetni višini. Prireditelje pa bi vseeno radi opozorili, da bi bilo v bodoče treba poskrbeti za bolj razgiban in tudi raznolik spored, kjer bi se Prešernu lahko približali

skozi razne literarne zvrsti in načine in ne le preko njegovih pesmi. Prav v Nabrežini so mladi kulturni delavci v prvih letih obnovljenega društva že poskušali z novimi prijemi. Morda bi jih kazalo razvijati dalje.

— o —

DR. DOLHAR IZVOLJEN V TRŽAŠKI OBČINSKI ODBOR

Na torkovi tržaški občinski seji je bil izvoljen z 32 glasovi v občinski odbor svetovavec Slovenske skupnosti dr. Rafko Dolhar. Imel bo odborništvo za socialno skrbstvo.

Zupan Spaccini je poudaril, da bo sodelovanje novega odbornika SS prispevalo k reševanju vprašanj, ki se tičejo slovenskega vprašanja in k večji demokratizaciji javnega življenja. Tudi drugi predstavniki skupin leve sredine so pozdravili izvolitev dr. Dolharja v občinski odbor.

Mesto, ki ga bo prevzel dr. Dolhar je do zdaj vodil odbornik Dušan Hreščak, ki bo zdaj imel odborništvo za industrijske dejavnosti.

Senator Sema o slovenskem šolstvu

Prejeli smo brošuro na 16 straneh »Ancora sulle scuole slovene del Friuli-Venezia Giulia« (Še o slovenskih šolah v Furlaniji-Julijski krajini), ki vsebuje govor, katerega je imel senator Sema, tržaški predstavnik KPI, v senatu na seji 26. septembra lani. V govoru se je senator Sema odločno zavzel za slovensko šolstvo in poudaril tudi pravico Beneških Slovencev do slovenskih šol.

V svojem govoru je med drugim izjavil: »Slovenska nacija je ena najbolj izobraženih v Evropi s čisto svojo zgodovino na polju literature, umetnosti, bojev za svobodo in demokracijo; del tega naroda živi v mejah naše republike in predstavlja njeno bistveno komponento tudi po svojem bojevitnem odporu proti fašizmu in nacizmu. Italijanska država in vlada morata smatrati za srečo in privilegij, da imata v deželi v odnosih

bratskega in plodnega sožitja člane te delovne in napredne skupnosti, ki je ogromno pretrpela pod fašizmom od njenih prvih dni.«

»Dejansko v slovenski skupnosti naše dežele že najmanj eno stoletje ni niti enega analfabeta, a če je bil kdaj kdo, ki ni znal zadosti dobro govoriti in pisati svojega jezika, je bilo to prav v zloglasnem razdobju fašizma«, piše senator Sema na drugem mestu. Potem opozarja, da slovenščina še vedno ne uživa takih pravic, kot ji gredo. Sema je potem obširneje spregovoril o problemu slovenskega šolstva.

Brošuri je bil priložen tudi slovenski prevod odgovora, ki ga je poslal minister za javno vzgojo Ferrari Aggradi senatorju Semu na vprašanje glede ustanovitve tehnično-industrijskega šolskega zavoda in strokovne šole za industrijo in obrt s slovenskim učnim jezikom v Trstu.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V sredo, 18. t. m., ob 16. uri - premiera - v Kulturnem domu

V petek, 20. t. m., ob 16. uri - ponovitev - v Kulturnem domu

PAVEL GOLIA

SNEGULJČICA

mladinska igra v osmih slikah

Scenograf: DEMETRIJ CEJ

Kostumograf: ALENKA BARTLOVA

Plesni koraki: STANISLAV HITI

Režija: JOŽKO LUKEŠ

Razmišljanja Igor Tuta: ČESA SE GREMO?

Preden razvijem še nekaj svojih pogledov ob zadnjem Javorškovem delu, naj napravim majhen oklepaj in se ustavim ob stavku, ki me je kot primorskega Slovence bolj prizadel in pogrel kot omenjena knjiga. Gre za odlomek iz daljšega teksta, objavljenega v literarno-kulturni reviji Problemi št. 86.

Naj omenim, da je to številko zaradi nekkih novih fotografskih prizadevanj naša Tržaška knjigarna upravičeno odklonila in vrnila uredništvu. S tem sklepom naše knjigarne se povsem strinjam, ker sem prepričan, da se imamo Slovenci pri drugih kulturnih narodih učiti vse kaj pomembnejšega, trajnejšega in sploh kvalitetnega, pa tudi ker zaradi bogate eksistence, kulturne polnosti in zgodovinsko-političnega izgrajevanja nove stvarnosti za določene poizkuse kratkoma nima mo časa.

Toda mimo te obrobne opazke bi se rad pomudil pri omenjenem odstavku Tarasa Kermaunerja (prizadevnega slovenskega literata in novega ravnatelja Drame SNG v Ljubljani), v katerem je na 12. strani zapisal: »Ali ni Dobrila, ki še zmerom gleda Slovence kot nedolžen in izkoriščen narod (v tem je na las podoben Rebuli), nikoli pomislil, kako spretno bliskovito se nam je posrečilo raznaroditi italijanska istrska mesta, v kate-

rih najdemo danes Italijane le še za reprezentanco.«

Pred kratkim sem nekaj vrtel po rokah prikupno Bernikovo publikacijo »o organizmu slovenskih (podčrtal jaz) obmorskih mest Koper, Izola, Piran« in ob kateri človek niti ne more skovati izgovora, da je avtor mislil le na sedanji slovenski obraz naših obmorskih mest, ker Bernik skozi in skozi govori o spomenikih (in ne o pojmihi), ki se nam kažejo v teh mestih. In ti spomeniki so nam dokaz ekonomske in kulturne povezanosti že tam med 13. in 16. stoletjem slovenskega zaledja in primorskih mest. Se veš, Bernik nam v knjigi argumentirano dokazuje, da so razne tuje vplive v arhitekturi »vnesli vnaš (podčrtal jaz) prostor (Slovensko Primorje) preko Furlanije ali celo preko posredništva našega severnega sosedstva.«

In Bernik je govoril samo o arhitekturi istrskih mest, ki so imela skozi dolga stoletja mešano prebivavstvo. Na nekaj drugega pa je Kermauner čisto pozabil, da je bila in je istrska obala popolnoma slovenska in to dejstvo je veliko pomembnejše od mestnih konglomeratov. Sploh pa ne drži, da smo Slovenci istrska mesta raznadodovali, ampak Italijani sami so se »bliskovito hitro« izselili pred-

vsem zaradi nove politične in družbene stvarnosti in delno poselili tržaško zaledje in ga s tem poitalijančujo. Res lepa usluga za nas, tržaške Slovence. Zdaj pa še Kermaunerjevo pisanje.

Tako ne gre, tako se ne sme pisati! Problem je zgodovinski in politično veliko bolj zapleten in ga kar tako literarno pavšalno ne smemo in ne moremo načenjati.

Tako pisanje, uniformirano po italijanski nacionalistični liniji, je — prizanesljivo rečeno — vsaj neresno in nelojalno in škoda, da ga je uredništvo sploh poslalo v tisk.

Kermaunerjevo novo tezo sprejemam torej kot neodgovoren spodrseljaj. Istočasno pa se zavedam, da so take napake lahko za marsikoga zelo nevarne. Recimo za nas. Ne bi rad videl namreč, da bi na prihodnjem kongresu Lege nazionale, ali na sestanku Istrske zveze — svobodne istrske province v begunstvu v Benetkah ali kje drugje, kdo s Kermaunerjevo izjavo opravičeval poitalijančevanje tržaških in drugih slovenskih vasi v Italiji, ali še huje zahteval nazaj »svoja« mesta Capodistria, Fiume, Spalato, Ragusa in še kaj.

O vsem tem pa bi sploh ne pisal, če ne bi vedel, da so si žal italijanski šovinistični krogi preskrbeli italijanski prevod inkriminiranega odstavka, da ga o pravem času uporabijo.

Gospod Kermauner, kaj smo pa zdaj skuhali?

Peč: GLAS IZ LJUDSTVA

Menimo, da ne bodo te besede nikogar prizadele, kajti prihajajo iz ljudstva, ki sodi, da je pravično in potrebno, da se upoštevajo tudi njegove želje.

S tem v zvezi bi radi omenili zadevo občinskih uslužbencev. Pred leti, ko še niso bile ceste v Sovodnjah asfaltirane in je bilo torej dosti več dela za upravljanje cest, je bil v ta namen določen samo en občinski delavec. Sedaj pa, ko pri moderno urejenih cestah ni več toliko dela, sta nameščena dva. Vsem privoščimo delo in zaslužek, toda občinska uprava mora paziti tudi na svoje izdatke.

Povrniti se moramo tudi k zadevi občinskih tabel in napisov na njih. Napis, ki naj bi na odcepu ceste nasproti rupenske go-

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto (14. t. m., ob 20.30 in
v nedeljo, 15. t. m., ob 16. uri

V KATOLIŠKEM DOMU V GORICI
IGNAZIO SILONE

PRIGODA UBOGEGA KRISTJANA

Prvič v slovenščini

stilne kazal proti Peči, še vedno manjka. Pa tudi prometnih napisov o prednosti, ovinkih, dovoljeni hitrosti motoriziranih vozil še vedno ne vidimo.

Tudi za te stvari bi se morali odgovorni občinski možje zanimati po vseh sovodenjskih vaseh, saj vsi enako plačujemo davke. Te vrstice smo morali napisati, da se bodo zganili za to odgovorni možje.

Skupina občanov

Iz Goriške

Gospodarska dejavnost v Sovodnjah

Tokrat nas je pot zanesla v Sovodnje z namenom, da si ogledamo v tej napredni vasi sposobnost in delavnost naših ljudi v raznih panogah gospodarske dejavnosti.

Sovodnje so bile vedno znane kot središče marljivih in skrbnih poljedelcev. Zadnja leta pa tudi tukaj pada število zemljiških obdelovalcev, ker rastejo nova tovarniška podjetja. Poleg že dobro razvite predilnice in papirnice, bodo nastala še druga podjetja.

Prav to je tudi nekoliko vzrok, da se kmetijska dejavnost počasi »industrializira«. Tu imamo v mislih moderno urejeno perutninsko farmo pri Tomšičevih. Stoji tam, kjer se stikata Vipava in Soča, odtod tudi ime nekdanje občine Sovodnje. Zaselku pri Tomšičevih pa se pravi Vas.

Gospodarja Srečkota smo vprašali, kdaj se je začel baviti s perutninarstvom. Odgovoril je, da se je začel baviti s tem poslom že njegov brat Vinko leta 1960. Zdaj pa ima svojo kokošjo farmo na Peči. Bavi se pa le s prodajo jajc na debelo. Srečko sam pa je prevzel farmo za rejo perutnine pet let pozneje. Takrat se je izvalilo tedensko do 1700 piščancev, danes pa jih ima tedensko že 6000.

Zastavili smo tudi vprašanje, da bi našim bravcem povedal kaj zanimivega o svojem poklicu. Gospod Srečko je takole povedal: »Kakor povsod, je predvsem važna čistoča. S tem je precej dela. Pravtako je treba kokoši tudi večkrat temeljito cepiti, skrbeti za

pravilno hrano in dodajati od časa do časa posebne vitamine. Umetno hrano za kokoši moram pripravljati sam. Hrano in tudi vodo jim je treba dovajati s pomočjo tekočega traka. Skrbeti je treba tudi za določenih osem ur spanja. Da ne spijo preveč, prepreči avtomatično prižiganje električne luči. Strogo je treba tudi paziti na podmladek in selekcijo, da pridem do prave pasme dobrih jajčaric s težo do treh kilogramov. Zadnje čase sem začel gojiti tudi pisano pasmo fazanov.«

Ogledali smo si tudi moderne avtomatične valilnice, kjer je prostora tudi za do 15 tisoč jajc. Toplota se avtomatično ureja, pa tudi vsako jajce se mora ob istem času obrniti. Nove piščančke je treba spraviti v posebne mrežaste kletke, do tisoč v eno. Te se tudi čistijo na poseben način.

Dela je torej ogromno. Srečko mora prebiti marsikatero nedeljo ob čivkanju in kokodajsanju tisočglave kokoške farne. Vendar je to njemu v veselje obenem pa tudi življenjski kruh za mlado družinico, kar smo mu ob slovesu privoščili.

Dr.

— o —

PLANINSKI VESTNIK

Pred seboj imamo tretjo letošnjo številko Planinskega vestnika, ki izhaja že sedemdeset let kot glasilo Planinske zveze Slovenije.

Pričujoča številka prinaša članke starih in novejših planinskih pisateljev o vzponih na domače in tuje gore. Vmes beremo tudi sočno pisani spomin našega starega znanca Ludvika Zorzuta o zgodovinski Kugyjevi pelerini.

Med obvestili je javljen tudi spored letošnjih geoloških ekskurzij, ki jih pripravlja slovensko geološko društvo. Vseh bo sedem. Za naše kraje bo najbolj zanimiv strokovni izlet v Furlanijo čez Cedad na Staro goro in v Landarsko jamo. Profesorji Savnik, Pavlovec in Novak bodo opozarjali na geološke in krajevne zanimivosti. Izlet je napovedan za 20. september.

V četrtek, 19. t. m., ob 20. uri v Župnijske dvorani v ŠTANDREŽU

JAKA ŠTOKA

MOČ UNIFORME

burka s petjem v treh dejanjih

Štandrež: nekdanj in sedaj

SODOBNI PROBLEMI

Kako je bilo v Štandrežu nekdanj in kako je sedaj, nam še najbolj zgovorno povedo nekatere številke v gibanju prebivalstva v vasi, ko je bila s sosodnimi zaselki še samostojna občina. Leta 1909 je imel Štandrež 2118 prebivalcev. Eno leto pred prvo svetovno vojno je to število naraslo na 2330. Nekaj let po vojni, to je leta 1923 pa je padlo na 2037 prebivalcev. Leta 1927 je bila štandreška občina uradno priključena goriški in se je štandreško prebivalstvo že pri ljudskem štetju leta 1951 štel skupaj z goriškim. Iz novejših preglednic razberemo tudi, da se je število ljudi v Štandrežu zmanjševalo tudi zaradi stalnega padanja rojstev.

Leta 1909 se je rodilo 78 otrok. Deset let kasneje le 53. Po desetih letih, to je l. 1929 je število rojstev padlo na 45; 1939. na 30; leta 1949 na 26 in 1959 na 20. Leta 1969 se je pa rodilo 22 otrok.

Ta pojav je brez dvoma zaskrbljujoč!

Podobno je tudi s številom šolskih otrok in dijakov. Osnovna šola v Štandrežu je bila ustanovljena že leta 1857. Prve točnejše statistike štandreške trirazrednice imamo šele iz leta 1893. Takrat jo je obiskovalo 292 učencev. Današnja petrazredna osnovna šola pa ima le 44 učencev.

Dijakov iz Štandreža pa je na slovenski nižji šoli v Gorici 26; na trgovski 4 in na višjih srednjih šolah tudi štirje. Na raznih univerzah pa je vpisanih 9 naših fantov in deklet.

Izobraženega podmladka bo, kakor kaže, kar precej.

Slovensko katoliško akademsko društvo v Gorici nas vedno bolj preseneča z izbiro predavanj v okviru »Sodobnih problemov slovenske kulture«.

Zadnje predavanje o slovenski literaturi bi bil moral imeti pesnik Ciril Zlobec iz Ljubljane. Visoki snežni zameti so ga pa na cesti iz Postojne v Gorico ustavili. Zato je zanimivo predavanje odpadlo.

Danes, v četrtek, pa je na vrsti predavanje profesorja teologije dr. Lojzeta Ambrožiča iz Würzburga o izredni temi: »Puberteta katolicizma«.

Novogoriško gledališče v Katoliškem domu

V soboto je gostovalo Primorsko dramsko gledališče iz Nove Gorice v sklopu prireditve Slovenskega tržaškega gledališča iz Trsta v dvorani Katoliškega doma v Gorici. Gostje so nastopili popoldne za dijake in zvečer za ostalo občinstvo z Linhartovo šalo-igro »Ta veseli dan ali Matiček se ženi«.

Obakrat je bila dvorana skoraj polna. Gledavci so z velikim zanimanjem sledili res mojstrskemu podajanju novogoriške dramske družine, ki jo vodi znani strokovnjak Jože Babič. Scenarija in kostumi so bili odlični, nekoliko manj izvajanje glasbenih vložkov.

Prihodnjo soboto in v nedeljo, 14. marca ob 20.30 in 15. marca ob 16. uri, pa bo na-

stopilo v isti dvorani Slovensko gledališče iz Trsta s Silonejevo dramo »Prigoda ubogega kristjana«.

— o —

KLUBSKI VEČER

Predavateljski večeri v klubu »Simon Gregorčič« se zdaj redno nadaljujejo. V torek zvečer je bilo na vrsti predavanje o »Mestu Slovenije v jugoslovanskem gospodarstvu«. Govoril je dr. Fran Černe, profesor na gospodarski fakulteti ljubljanske univerze.

Položaj slovenskega gospodarstva v okviru jugoslovanske skupnosti se presoja na različne načine. Zato skušajo taka predavanja pojasniti marsikako vprašanje, ki je v zvezi s slovenskim gospodarstvom.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Nova številka revije „Zaliv“

Nova, 20. in 21. številka revije »Zaliv«, navaja na uvodnem mestu citate iz del Danteja Alighierija, kjer govori ta veliki italijanski pesnik o ljubezni do materinega jezika. Citati — razvrščeni so tako, da se berejo kot esej in naneslo jih je za dve dobri strani v reviji — so za naš čas in za naše razmere čudno aktualni, kakor da bi bili napisani danes. Boris Pahor, ki jih je izbral iz Dantejevih knjig »Convivia« in »De vulgaris eloquentia«, jim je dal skupen naslov »Samo duševne reve podcenjujejo svoj jezik«. Prevedla jih je zelo lepo Marija Kacin.

Branko Marušič, ki ga poznamo že iz drugih revij, je objavil del svojega referata »Goriška Furlanija v delih Stefana Kociančiča«, ki ga je prebral na mednarodnem kongresu ob petdesetletnici Furlanskega filološkega društva lani oktobra v Vidmu. Kociančič je učenemu svetu že nekoliko znan po svojih jezikoslovnih in zgodovinskih delih, vendar nam Marušič pokaže, da je bilo njegovo delo še vse bolj raznoliko. Iz referata tudi vzemo, da hranijo v bogoslovju v Gorici še neobjavljene Kociančičeve knjige, za katere bi bilo vendar dobro, da bi kdaj izšle ali bi vsaj dobili iz njih izvlečke z bistvenim.

Albin Novak je avtor razprave »Nekaj misli k izročilu našega narodno osvobodilnega boja«, v kateri na pet in pol straneh navaja nekaj svojih spoznanj o dogajanjih na Slovenskem med zadnjo vojno, o vlogi Osvobodilne vojne in komunistične partije, o kočevskem zboru, samoodločbi, o pojmu narodne suverenosti, o slovenski partizanski vojski in o federaciji. Učinkovito pobija nekaj retoričnih in vsebinsko praznih fraz o tistih usodnih dogodkih. Novak pove stvari naravnost, brez slepomišenja. Avtor tudi ne prikriva svoje črnogledosti o bodočnosti slovenskega naroda, če ne bo odločneje pokazal svoje volje po samostojnem narodnem življenju in odpora proti vsem poskusom asimilacije.

To je nekoliko suhoparno, skoro tehnično stvarno napisana razprava, nekako tako, kot če bi kak inženir opisoval delovanje določenega stroja, a prav zato je zelo učinkovita in nazorna, saj je iz vse te analize razvidno, da je totalitarna država dejanska zmes tehnike in demagogije.

Boris Pahor je objavil predavanje »Za novo slovensko elito«, ki ga je imel lani na zborovanju v Dragi, v katerem je veliko modrih misli, a tudi marsikaj takšnega, kar draži k polemiki. To pa je po drugi strani dokaz aktualnosti in miselnega bogastva tega spisa.

Zelo duhovito in polemično je napisana tudi recenzija nekaterih pesniških zbirk zadnjega časa, izpod peresa Zore Tavčar. Njene res pikre puščice letijo na vseznala Tarasa Kermaunerja. Savina Remec pa je napisala ocene dveh predstav Slovenskega gledališča v Trstu, pri čemer je dodala tudi nekaj besed na račun letošnjega slabo sestavljenega repertoarja. Irena Pučnik Žerjal piše o predstavi igrice o Desetem bratu v uprizoritvah Slovenskega ljudskega gledališča iz Celja. Irena Žerjal Pučnik nadaljuje tudi svoj pripovedni mozaik »Tragedija na grobljah«, ki je aktualen in vendar čudno fantastičen, kot da se dogaja vse tisto v hudih sanjah ali v halucinacijah

pod vplivom mamila. Radoslava Premrl nadaljuje spoje spomina na brata Jankota-Vojkota. Njeno pisanje je preprosto, memoarsko, a tu pa tam se povzpne do pretresljive izrazne moči, da bravca presune in gane. V svojem pisanju dokazuje tudi veliko mero kritičnosti. Pesmi je objavila v tej številki samo Jelka Daneu. To je ciklus pesmi pod skupnim naslovom »Kratko kakor sanje«, ali pravzaprav ena sama dolga pesem — pesem hrepenenja, lepote in sreče, ki jo prevzame le v sanjah. Ko pa se zbudi, se razočarana vpraša: Kje si — kratkotrajna — lepota? — Če se — zdaj — ozrem proti nebu — vidim — v sivini — vrh stolpnice.

Na koncu najdemo razne kulturne in aktualne dokumente, polemične odgovore, protesti tržaških slovenskih kulturnih delavcev proti zaplembi Pahorjeve knjige »Odisej ob jaboru« v Jugoslaviji, sporočilo o odstopu uredniškega odbora študentskega lista »Katedra« v Mariboru in kot dokument čudno in v slabi slovenščini napisano pismo človeka, ki je zdaj prevzel uredništvo »Katedre«. Za literarne sladokusce pa prinaša revija še »Zalustno pismo Priboža Trubarju« timu prisvitlimu gospodu plemenitemu Krištofu, vicedomu v ti Slovenski marki, vseh zapuvidi inu prepuidi mojstru".«

— o —

Dr. Anton Trstenjak, ki je pretekle dni preda val v Slovenskem klubu v Trstu, je izdal pri mariborski založbi Obzorja novo knjigo z naslovom »Osnove psihologije«. Po bolezni, ki ga je mučila pred petimi leti, si je čisto opomogel.

ZDRUŽENJE PEVSKIH ZBOROV PRIMORSKE SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

priredita v Kulturnem domu v Trstu dva koncerta v okviru revije pevskega zborov

PRIMORSKA POJE

V SOBOTO, 14. marca ob 20.30 nastopijo naslednji zbori:

MLADINSKI ZBOR GM - Trst, Opčine

FANTJE IZPOD GRMADE

MOŠKI ZBOR PD MIREN - Miren

DEKLIŠKI ZBOR GM - Nabrežina

MOŠKI ZBOR - Postojna

MOŠKI ZBOR LIPA — Bazovica

MOŠKI ZBOR PETER JEREB - Cerklje

MOŠKI ZBOR SPD TABOR - Opčine

MEŠANI ZBOR DPD SVOBODA - Izola

MOŠKI ZBOR SREČKO KOSOVEL - Ajdovščina

V NEDELJO, 15. marca ob 17. uri nastopijo naslednji zbori:

MLADINSKI ZBOR KRAŠKI SLAVČEK - Nabrežina

MEŠANI ZBOR SIMON GREGORČIČ — Orehek

MEŠANI ZBOR VENČEK - Dutovlje

PIVŠKI NONET - Pivka

MEŠANI ZBOR SLOVENEK - Boršt

MLADINSKI ZBOR STUDENO - Postojna

MOŠKI ZBOR IDARJA - Benečija

MOŠKI ZBOR IVAN CANKAR - Trst

MOŠKI ZBOR IGO GRUDEN - Nabrežina

MOŠKI ZBOR PD FRANC ZGONIK - Branik

MEŠANI ZBOR FRANCE PREŠEREN - Boljunec

GORIŠKI OKTET - Nova Gorica

MOŠKI ZBOR JADRAN - Vrtojba

Vstopnina 500 lir, pevci in dijaki 300. Prodaja in rezervacija vstopnic od četrtka naprej na sedežu SPZ, ul. Geppa 9, tel. 31119.

Faksimilirana izdaja Dalmatinove Biblije

Ceprav je faksimilirana izdaja Dalmatinove Biblije izšla že lansko leto, se nam zdi potrebno poročati o tem pomembnem dogodku.

Dalmatinova Biblija je izšla leta 1584 v Wittenbergu na Saškem. Slovenščina je tako postala petnajsti jezik, v katerega je bila dobrih sto let po iznajdbi tiska prevedeno celotno sv. Pismo. Jurij Dalmatin je prevajal Biblijo po Lutrovi nemški izdaji in obdržal tudi Lutrovo razlago k posameznim delom knjige. Namen te razlage je bil, da bi mogli sv. Pismo razumeti vsi pripadniki nove protestantske vere. Knjiga pa je poleg tega imela in še vedno ima za Slovence ogromen narodni in kulturni pomen. Prevod takega teksta, kot je sv. Pismo, je bilo v tistem času orjaško delo in pomeni eno prvih utemeljitev slovenskega knjižnega jezika in narodne samobitnosti. S prevodom se je slovenski jezik enakovredno uvrstil med ostale evropske jezike. Knjiga pomeni tudi prvo veliko vseslovensko založniško dejanje, saj obsega 1520 strani v odlični tiskarski obdelavi.

Zanimiva je tudi likovna oprema Dalmatinove Biblije. Naslovna stran Starega testamenta Knjige prerokov in Novega testamenta so tiskane dvobarvno; povprečno na vsaki sedmi strani ilustrirajo besedilo lesorezi in bakrorezi, ki so prevzeti iz sočasnih izdaj nemških Biblij. Posamezna poglavja krasijo vinjete, skoraj na vsaki strani pa je več verzalk in umetniško izdelanih inicialk. Dalma-

tinovo Biblijo so natisnili v znani tiskarni dedičev Hansa Kraffta v Wittenbergu na Saškem.

Zaradi kulturne pomembnosti, odlične tiskarske izdelave in številčne redkosti pomeni danes Biblija veliko dragocenost. Od 1500 izvodov, ki so jih takrat natisnili, se jih je ohranilo zelo malo, saj je doslej evidentiranih samo 66, od tega v Sloveniji 33. Lastniki teh izvodov so zlasti velike znanstvene knjižnice, samostani, škofijski arhivi, teološke šole in muzeji. Znano je, da en izvod hranijo v frančiškanskem samostanu na Kostanjevici nad Gorico, enega pa tudi v Gorici.

Faksimilirana izdaja Dalmatinove Biblije je zvest posnetek enega izmed originalnih izvodov, ki jih hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Tiskarska dela so opravili v specializirani tiskarni za faksimilirane izdaje v Heppenheimu v Zahodni Nemčiji. Knjiga je natisnjena na posebnem papirju, ki je po strukturi zelo podoben papirju iz 16. stoletja. Na koncu knjige je dodan oris zgodovinskih okoliščin nastanka Dalmatinove Biblije, ki ga je napisal dr. Branko Berčič. Knjiga je vezana v usnje, platnice je v slogu starih renesančnih izdaj izdelal Aco Mavec.

Knjigo v nakladi 1000 izvodov je izdala založba Mladinska knjiga v sodelovanju z založbo dr. Rudolf Trofenik Münchna.

V. M.

Sodobno kmetijstvo

Jubilejni občni zbor Kmečke zveze ob dvajsetletnici njene ustanovitve, ki se je vršil 1. marca letos v Kulturnem domu v Trstu, kaže dovolj zgovorno na upravičenost njenega nastanka in dolgoletnega obstoja. Nedvomno ji gre priznati v polni meri, da je bila vseskozi in v celoti zagovornica naših kmetov in krajevnega kmetijstva. Upoštevanja vreden faktor tudi pri oblasteh je postala ne samo zato, ker je vztrajno zagovarjala interese naših kmetov, ampak ker je predložila tudi vrsto konstruktivnih in strokovno veljavnih predlogov za reševanje problemov tržaškega kmetijstva.

Predsednik Alfonz Guštin je torej precej upravičeno pokazal s prstom na nerazumljivo diskriminacijo, ki jo kaže do nje Trgovinska zbornica, ki s tem onemogoča tržaškemu kmetu, da bi dobil znotraj te ustanove pravo predstavnost. Predsednik Guštin se je posebej pomudil pri vrsti dejavnosti, ki jo vrši Kmečka zveza za svoje člane, od tehnične pomoči do prirejanja strokovnih predavanj, pri čemer pa je njena dejavnost močno ovirana zaradi neznamenitega osebja in skromnih materialnih možnosti. Izvršni odbor je zato sklenil poveriti nekaterim svojim članom nalogo, da čimprej izdelajo proračun za prihodnjih pet let, da bi pač tako prišli do ureditve pravne in tehnične službe, ki naj bi bila kos novim potrebam. Možnosti, ki jih ima tržaško kmetijstvo, je treba stvarno uresničiti in to na podlagi predlogov, ki jih je za ovrednotenje tržaškega kmetijstva pripravila prav Kmečka zveza.

Tajnik Lucijan Volk je poudaril posebno vztrajno prisotnost organizacije pri vseh problemih, ki se tičejo kmetijstva, ki ima nemalo zaslug, da so se stvari obrnile na boljše. Ne bo več moč misliti na zaščito krajskih značilnosti Krasa, če se ne bo upoštevalo tudi ljudi, ki na tem ozemlju delajo in živijo, k čemer pa bi največ pripomoglo načrtno ovrednotenje kmetijstva. Nekatere manjše občine so že naredile nekaj korakov, da se zboljšajo in preuredijo poljske poti. Upati je, da bo tržaška občina 300 milijonov, ki jih je v proračunu namenila svojemu kmetijstvu, znala tudi res uporabiti za potrebe kmetijstva. Tajnik Volk je nadalje omenil nevdržnost principa »začasne zasede« kmetijskih zemljišč, ki je še mnogo nepravilnejši postopek kot dosedanje razlašanje. Edinole pri nameravani izgradnji nove pokrajinske ceste na Proseku je useplo ustaviti tak postopek in preprečiti tudi gradnjo ceste, ki je bila povrh tudi v prometnem oziru neupravičena. Izrekel je priznanje SGZ, ki je omogočila poglobitev pravne plati tega vprašanja.

Jubilejni občni zbor Kmečke zveze

Tajnik Volk je pohvalno omenil pobudo Deželne ustanove za razvoj kmetijstva, ki je ustanovila posebno kmetijsko šolo v Lignanu, da pa je skrajni čas, da pride do podobne šole tudi pri nas, posebej pa je spomnil na obljubo, da bo omenjena ustanova odprla urad v Trstu in namestila v njem slovenskega funkcionarja. Med drugim je tajnik Volk omenil nujnost, da se kmetovalci pravočasno pozanimajo za prispevke, ki jih lahko dobijo za razna izboljševalna dela in ki jih pogostokrat ne morejo izkoristiti, ker so takšna dela že končali, nadalje se je zahvalil vsem predavateljem, ki so svoje znanje tako lepo in učinkovito znali posredovati svojim poslušalcem-kmetovalcem, spomnil je na izredno uspeli študijski izlet na Koroškem, ustavil se je tudi ob le delno uspešni akciji za primerno zakonodajo glede lova in drugih perečih problemih, ki tarejo naše kmetovalce.

Med diskusijo, ki se je razvila ob tej priložnosti, so se oglasili k besedi predstavniki

raznih organizacij in ustanov, gostje iz domovine in posamezni kmetovalci, tako da je občni zbor potekal ves čas zelo živahno. Motili so nas edinole nekateri preveč enostransko in preveč na vsedrjavne probleme obarvani nastopi, ki ne spadajo v okvir resnega ozračja in tudi ne prispevajo k še večjemu uveljavljanju te več kot potrebne sindikalne organizacije. Predvsem ni občni zbor primeren okvir, da bi nekatera pereča vprašanja poglobili s potrebno strokovno pripravljenostjo in jim odmerili čas, ki jih taka obravnavanja zahtevajo.

ZA HITREJŠO POSTREŽBO

V nekaterih večjih restavracijah na Ogrskem so si izmislili poseben način, da prisili strečno osebje, k hitrejšemu delu. Na vsako mizo so postavili majhno klepsidro ali uro na pesek. Ta se počasi vsiplje z gornjega prekata v spodnji in ga točno vsakih deset minut napolni. Ko gost sede k mizi, obrne klepsidro in če ni postrežen, preden se pesek ves ne posiplje navzdol, ni dolžan plačati računa. Pač pa ga lastniki restavracije odtržejo natakarnem pri mesečnem obračunu.

ŠPORT MED NAŠO MLADINO

Ob gostovanju odličnih Čehinj...

Ogledal sem si nastop tržaške ženske odbojarske reprezentance proti odlični ekipi iz Brna. Srečanje kot tako ni bilo zanimivo, ker so bile odlične Čehinje premočne. Tržačanke so se uspešneje upirale le v tretjem setu, ko so med gosti nastopile rezerve. Tržaško reprezentanco so sestavljale izključno slovenske igralke in je tako dejansko nastopila slovenska tržaška reprezentanca.

Ta ekipa je sicer še nevigrana, vendar potencialno brez dvoma na višini ženske italijanske A lige. Pod vodstvom vestnega in izkušenega trenerja bi teh dvanajst slovenskih deklet, ki so nastopile proti Čehinjam, sestavljalo lahko v nekaj letih eno najboljših ekip v državi. Ali ne bi bilo to za našo manjšino izredno pomembno? Sedaj razpolagamo s kar štirimi ženskimi ekipami v B ligi, od katerih pa nobena nima niti najmanjše možnosti, da bi se s svojimi močmi povzpela v A ligo. Ali ni škoda, da so naša društva tago nezrela in tako sebična, da ne znajo uresničiti bistvenih koristi naše manjšine, ki bi bile le z malo dobro volje dosegljive? To je samo eden izmed primerov naše športne problematike v zamejstvu. Vse okrogle mize bodo ostale le prazno govoričenje, če ne bodo znala naša društva, oziroma njih vodstva, biti toliko odgovorna in razgledana, da bodo s skupnimi močmi in nesebičnimi posegi stremela vedno za čim večjo uveljavitvijo našega športa in s tem naše manjšine. S kvantiteto končno že razpolagamo. Ob skupnem smotrnem sodelovanju

imamo sedaj možnost, da se uveljavimo tudi s kvaliteto. Ne morem razumeti, zakaj ne vlada med slovenskimi športnimi društvi v zamejstvu pravo bratsko razmerje, pripravljenost na vzajemno sodelovanje, odprtost in razumevanje. Sliši se nasprotno, da je eno naše društvo drugemu le trn v peti, da vlada med nekaterimi vse prej kot bratsko razpoloženje. Čas je, da se enkrat za vselej to neha.

Šport je res med našo mladino doživel izreden razmah, vendar dejstvo je, da bi lahko dosegli veliko več v danih nam pogojih. Nujno je potrebno, da se odnosi med našimi društvi izboljšajo, da se med njimi resnično uresniči nesebično sodelovanje in stremljenje za doseg čim višjega vzpona našega zamejskega športa.

Edi Košuta

NAMIZNI TENIS

Odlična uvrstitev Sonje Milič na deželnem prvenstvu

Na deželnem namiznoteniškem prvenstvu 3. kategorije je dosegla članica S.D. Kras Sonja Milič izreden uspeh. Zasedla je odlično 3. mesto in se s tem uvrstila za državno prvenstvo. Mlada Sonja stalno napreduje in upravičeno lahko upamo, da bo naš namizni tenis dosegel z vajo tisto vrednost in čast v državnem merilu, ki ga je že dosegel pri moških.

ODBOJKA

Breg zmagal, Bor in Sokol zgubila

V ženski B ligi je le Breg zmagal. V slovenskem derbiju je premagal Zarjo s 3:0.

Borovke so v Gorici izgubile proti AGI, Sokol pa je na domačih tleh klonil pred ekipo FARI iz Padove.

KOŠARKA

Plavim tokrat spodletelo

Preteklo nedeljo Borovim košarkarjem ni uspelo zmagati. Izgubili so proti ekipi Parkett iz Gorice s 57:47.

Kljub temu imajo še vedno upanje in možnosti, da jim uspe obstati v D ligi.

Prihodnjo nedeljo jih čaka zelo važna tekma proti Trevisu. Upajmo, da bodo ob tej priložnosti Bodovci spet prišli do zmage.

Moro je vrnil mandat

Poslanec Aldo Moro, ki mu je predsednik republike Saragat dne 3. t. m. zaupal mandat za sestavo nove vlade, je v sredo, 11. t. m., obiskal Kvirinal in predsedniku Saragatu poročal, da ne more sestaviti vlade.

Poskus Aldo Mora se torej ni posrečil. Opazovalci navajajo za to več razlogov. Eden teh naj bi bil problem razveze zakona, oziroma vprašanje konkordata med Sv. stolico in italijansko državo, ki je bil sklenjen za časa Mussolinija leta 1929 in nato potrjen z

republikansko ustavo. Moro je baje našel izhod iz sedanje zagate, ni pa naletel na razumevanje in podporo demokršćanske stranke. Drugi razlog za vrnitev mandata naj bi bil spor med socialisti in socialdemokrati v zvezi s sestavljanjem levosredinskih večin v bodočih deželah in obstoječih krajevnih upravnih.

Predsednik republike je za danes poklical k sebi predsednika senata Fanfanija in mu bo verjetno poveril nalogo, da sestavi vlado.

F.J. * 25

S M R T

V POMLADI

Če je zamižal, se mu je za hip zazdelo, da še vidi pred seboj gibe njenega telesa, njeno držo pri hoji, pregibanje njenih ustnic, in da še sliši njen glas. Toda že naslednji hip se mu je njena podoba spet razblinila. In vendar je bil gotov, da bi jo v hipu prepoznal med množico, po drži njene glave, po hoji, po lasih, po smehu. Ali pa bi mu slutnja povedala, da je blizu njega; nemogoče, da bi bila blizu, da bi šla mimo, ne da bi to začutil...

Toda ni je mogel najti. Vedel je, da hodi v neko srednjo šolo, in mnogokrat je šel zjutraj, ko so šla dekleta v šolo, ali opoldne, ko so odhajala iz nje, čakati pred katero od ljubljanskih gimnazij; mnoge deklice je že poznal po videzu in vedel, v katero gimnazijo hodijo, toda nje ni mogel odkriti. Vedel je, da ga tudi nekatera dekleta po videzu že poznajo, ker se je večkrat motal okrog vhoda njihove šole, in da ga radovedno gledajo in se mu celo rahlo posmehujejo, ker je vedno čakal zaman... Ob misli na to mu je bilo nekoliko nerodno, vendar se ni dal odvrniti od svojega iskanja. Zdaj je že davno poznal vse dekliške srednje šole v Ljubljani. A bilo je kot zakleto, Majda ni mogel odkriti. Spraševati po njej pa ni maral, bilo ga je sram, čeprav se je zaradi tega jezil sam nase, da je v njem ostalo še preveč bogoslovca.

»Če živi v Ljubljani, jo bom prej ali slej gotovo srečal. Da pa živi v Ljubljani, mi je sama povedala, in tudi da hodi v gimnazijo. Ali pa je hodila in zdaj ne hodi več?« Ta misel ga je mučila. Navsezadnje je čisto mogoče, da se v novem šolskem letu ni več vpisala v šolo, ali da je bil njen oče prestavljen kam drugam. Če je bil uradnik ali profesor, je bilo čisto mogoče in celo verjetno. Kje naj jo potem išče? Ali pa je morda bolna? Preostalo bi mu samo to, da bi šel iskat njeno sestrično Jelko v Slovenj Gradec in jo vprašal, kje je Majda. Toda kdaj pozneje, morda med božičnimi počitnicami, če je do takrat ne najde. Neka nejasna slutnja v njem pa mu je govorila, da je Majda v Ljubljani, da diha isti zrak kot on, da je nekje blizu njega. Toda ta slutnja je le večala hrepenenje in neučakanost v njem.

Vsakokrat, kadar je na cesti zagledal pred seboj vitko dekliško postavo, ki bi mogla biti ona, je nehote pospešil korak in srce mu je začelo nemirno utripati. Njegov pogled se je srečaval z začudenimi, prijaznimi, pa tudi zavračajočimi dekliškimi očmi, toda nobena ni bila prava.

Tako je minilo nekaj tednov. Začel se je privajati novemu okolju in ljubljanske ceste

Odličen koncert

Glasbena matica v Trstu je priredila pretekli petek v Kulturnem domu koncert, na katerem je sodeloval znani slovenski solist na rog Jože Falout. Spored je obsegal slabše Tartinija (prir. Bonelli), Mozarta, Osterca («Religioso» iz suite za godala) iz Sorkočeviča. Dirigiral je Oskar Kjuder.

Koncert, ki je pomenil odličen dogodek letošnje slovenske kulturne sezone v Trstu, je nudil resničen umetniški užitek ljubiteljem kvalitetne glasbe, ki jih je kljub visoko pljuskačim valom popevkarstva še mnogo.

so mu postajale domače in ljube, pa naj so bile obsijane od bledega poznojesenskega sonca ali pogreznjene v gosto mrzlo meglo, v kateri se je pojavljalo vse — hiše, brleče cestne luči, ljudje, avtomobili, kolesarji, in vozovi, v nedoločnih obrisih kot prikazni. V tem je bilo nekaj romantičnega, kar ga je tudi spominjalo na jesenske megle, ki so se dvigale jeseni iz Drave in zagrnilo ob jutrih vse doljne Dravsko polje. Dopoldne in popoldne je hodil na predavanja in čutil vedno večje zadoščenje in veselje ob poglabljanju v snov, ki si jo je izbral, večere pa je preživljal v »Zarji«, kjer so izbruhnile vsake hip žive debate o slovenskih in svetovnih zadevah ali pa je kdo zaigral na harmonij, drugi pa so prepevali. Vsi so nekako čutili v sebi, da zo strahotno nasilje, ki je triumfiralo in se organiziralo v osrčju srednje Evrope, kmalu izbruhnilo v vihar, ki bo zajel velik del Evrope, gotovo pa tudi Slovenijo, toda v tem so videli samo nujnost zgodovine in priložnost, ki jo usoda ponuja slovenskemu narodu, da prestopi zgodovinsko izkušnjo in dokaže svojo vrednost, ne pa vzrok za pobitost. In čeprav so pogosto govorili o tistem, kar se je bližalo, jih ni bilo strah, pač pa so čutili v sebi neko napetost sil, ki si je iskala duška. Če je kdo v debati prišel na dan z bojznijo za usodo slovenstva v apokaliptični burji, ki bo završala preko Evrope, so ga zasuli z razlogi za optimizem, da je umolknil in se dal prepričati. Ta optimizem je bil iracionalen in tega so se dobro zavedali, a bil je del njihovega

mišljenja, del njihove mladosti. Čutili so, da imajo prav, in trdno verjeli, da ne moreta nasilje in krivica nikoli za trajno zmagati.

Bili so nestrpni kakor bojni konji, ki opletajo z grivami, grebejo s kopiti in se vzpenjajo ter nestrpno čakajo na signal, da planejo v bitko. Čakali so na signal usode. Pogosto so vabili predavat v klub ljudi, ki so jim bili posebno pri srcu, ker so videli v njih svetilnike slovenskega sveta v tistih dneh ter modre vodnike v bodočnost, nosivce napredne, protitotalitarne krščansko humanistične in personalistične miselnosti — Gosarja, čigar knjige o delavskih in gospodarskih vprašanjih so občudovali in jih vneto prebirali, Šolarja, Trstenjaka, Koblarja, Kocbeka in druge. Po vsakem predavanju je sledila dolga debata, ki se je zavlekla pozno v noč in v kateri so vedno spet silili v obravnavanje najbolj življenjskih problemov slovenskega ljudstva, vseh malih narodov in vse Evrope, ter želeli od predavateljev izčrpne odgovore na vprašanja, ki so jih zaposljevala.

Največkrat so se tiste debate nadaljevale še v kaki kavarni ali krčmi kje za Ljubljano ali pod gradom, kamor so včasih odpeljali s seboj tudi predavatelja. In še potem se jim, razvnetim, kakor so bili, ni dalo iti spat, ampak so šli pet pod okno kakšnega dekleta, dokler jih niso pregnali policaji, ki so tenkoslušno bdeli nad nočno tišino ljubljanskih cest. Ob teh priložnostih se je Tine vedno bolj sprijateljil s pesnikom Petrom. Ugajala sta mu njegov aristokratski esteticizem tudi v najbolj vsakdanjih stvareh in njegova sarkastična bistroumnost, čeprav sta se večkrat spričkala zaradi svojih različnih presoj

(dalje)

Francoski pisatelj izdajal Gestapu

Nemški tisk je v zadnjem času razkril čudno zgodbo o francoskem pisatelju, ki je med vojno izdajal pripadnike nemškega odporiškega gibanja, ki so mu slepo zaupali. Gre za slovito odporiško skupino «Bela roža», ki sta jo vodila v Münchenu univerzitetna študenta brat in sestra Scholl, ki sta bila potem oba obglavljena skupaj z nekim prijateljem in sodelavcem. »Bela roža« pa je imela močno skupino tudi v krogih protihitlerjanskih izobražencev v Hamburgu. Nacisti so zaprli po odkritju skupine več kot 60 njenih članov in jih 16 obsodili na smrt in usmrtili. Drugi so trpeli v ječah in koncentracijskih taboriščih. Procesi proti «Beli roži» so bili pred posebnimi sodišči v Münchenu in Hamburgu.

Brat in sestra Scholl sta verjetno samo zaradi svoje prevelike drznosti sama padla v roke Gestapa, ker sta ob jutrih pred predavanji trosila šapilografirane letake «Bele rože» po predavalnicah münchenske univerze, pri čemer pa ju je opazil in izdal univerzitetni vratar. Toda skupino v Hamburgu je izdal francoski pisatelj Maurice Sachs, ki se je poleti 1943 nenadno pojavil v krogu tamkajšnjih protihitlerjansko usmerjenih izobražencev, še preden so v Münchenu prijeli brata in sestro Scholl, nato pa še nekega njenega prijatelja in nekega univerzitetnega profesorja, ki sta bila tudi usmrčena. Maurice Sachs se je kazal kot hud nasprotnik nacizma in hamburški izobraženci so se radi smejali njegovim duhovitim in sarkastičnim pripombam ter aforizmom na račun Hitlerja

in njegovih podrepanikov. Za tolmača mu je bil literat Egon Vietta, ki je znal dobro francosko. Mladi hamburški izobraženci so Mauriceu Sachsu trdno zaupali, saj si niso mogli misliti, da bi jih lahko on, kot domoljubni Francoz iz od nacistov okupirane Francije, lahko izdal nacistom. Pripovedovali so mu, kako širijo letake «Bele rože», ki jih dobivajo po zaupnikih od Schollovih v Münchenu. Maurice Sachs pa je nesel potem to Gestapu na nos.

Sachsa so pozneje v Franciji razkrinkali. Leta 1952 sta francoska pisatelja Etienne Gueland in Henri Perrin zapisala v nekem svojem uvodu Sachsove posmrtni knjige «Derrière cinq barreaux» (Za petimi drogovi): »Maurice Sachs je živel poleti 1943 čudno življenje in dosegel vrhunec svojega cinizma, ko je postal zaupnik policije... Njegova mojstrovina v tem pogledu je bila aretacija določenega števila pripadnikov »Bele rože«...».

Sachsov tolmač je pravočasno zašutil, da mu preti aretacija, in je pobegnil v Italijo, kjer se je skrival do konca vojne. Leta 1948 je sicer objavil svojo dogovščino s Sachsom in svoj sum v neki publikaciji »Združenja preganjencev po nacističnem režimu« v Hamburgu, vendar stvar ni prodrila v javnost. To se je zgodilo šele zdaj, ob deseti obletnici Viettove smrti.

Izmed osmih procesov, ki so jih nacisti uprizorili proti pripadnikom »Bele rože«, so bili štirje — in to zadnji štirje — v Hamburgu in od 16 usmrčenih jih je bilo sedem iz vrst izobražencev v Hamburgu.